

Maitshetlego

Ka Seetebosigo a tlhola letsatsi, mo ngwageng wa 2006, molao wa bosetšhaba wa dikoloto (National Credit Act) mmogo le National Credit Regulator (NCR) di ne tsa tsenngwa tirisong. National Credit Regulator e rwele maikarabelo a tiragatso ya Molao.

Biro ya Kerediti ke eng? (Credit Bureau)

Biro ya kerediti ke setlamo se se kgobokanyang tshedimisetso mme se ntšhwafatsa hisetori ya sekoloto ya modirisi (consumer) mongwe le mongwe. Biro ya kerediti e dira rekoto ya tshedimisetso ya

sekoloto sa moreki e e supang ka fa a laolang sekoloto sa gagwe ka teng.

Biro ya kerediti e fa direkoto tse go ditheo tse di

adimisanang ka madi jaaka dibanka,

mabentlele magolo le ditlamo tse

dingwe tse di tseisang sekoloto. Tshedimisetso eno e supa

rekoto ya go duela ya moreki mongwe le mongwe. E dirisiwa gape go batlisisa tsietso,

bosenyi le bogodu.

Fa ke adima madi, ke mang yo o swetsang gore a ke tshwanetse go fiwa sekoloto kgotsa nnyaa?

Fa o adima madi, setheo se se adimisang madi se dirisa tshedimisetso e e tswang kwa birong ya kerediti go sekaseka kopo ya gago. Fa rekoto ya gago ya sekoloto e le ya maemo a a kgotsofatsang setheo se se tla tsaya tshwetso ya go go naya madi. Banka, mogwebi kgotsa setheo se se adimisanang ka madi ke tsone di dumelang kgotsa di ganang kopo ya sekoloto e seng biro ya kerediti.

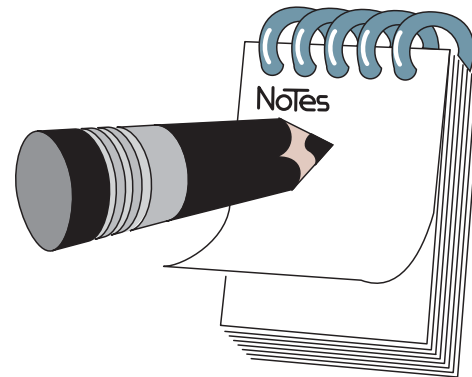
Molao o o dira eng?

Molao o laola gore Biro ya kerediti nngwe le nngwe e tshwanetse go ikwadisa le National Credit Regulator gore e tle e gwebe semolao;

O naya mabaka a ka one tshedimisetso ya sekoloto e ka dirisiwang, le ditlamo tse biro ya kerediti e ka di nayang tshedimisetso;

O neelana ka seemo sa nepagalo ya tshedimisetso go netefatsa gore tshedimisetso e e tshotsweng ke dibiro tsa kerediti e nepagetse ka dinako tsotlhe;

O netefatsa gore modirisi mongwe le mongwe o na le tshwanelo ya go tlhola rekoto ya gagwe ya sekoloto, le gore diphoso tsotlhe di baakanngwe.

Ke na le ditshwanelo dife?

O na le tshwanelo ya:

Go itsisiwe gore motseisasekoloto o ikaelela go bega tshedimisetso e e sa siamang ka ga gago kwa birong ya kerediti pele ga se se ka diragatswa.

Go amogela khopi ya rekoto ya dikoloto tsa gago go tswa kwa dibirong tsa kerediti fa o e kopa. O ka fiwa rekoto e le nngwe ya mahala ka ngwaga, mme dibiro tsa kerediti di ka go duedisa fa o batla direkoto tse dingwe gape;

Go gwetlha tshedimisetso e e tshotsweng ke dibiro tsa kerediti fa o sa dumelelane le tshedimisetso eo;

Gore tshedimisetso ya gago e tsholwe e le khupamarama, le gore tshedimisetso ya gago e senolwe fela ka ntlha ya maikaelelo a a letlelelwang ke Molao.

Dibiro tsa kerediti ga di a tshwanela go kwala tshedimisetso e e tlhaolang jaaka ya lotso, bong, kamano ya sepolotiki, bodumedi kgotsa botokololo ba setlamo sa badiri k.g.r. trade union.

Tshedimisetso ka ga dikoloto tsa me e ka diriseditswa eng?

Dibiro tsa kerediti di ka dirisa tshedimisetso ya gago:

Go sekaseka gore a o ka kgona go duela sekoloto; fa o ka se neelwa

Go tlhotlhomisa tsietso, bosenyi kgotsa bogodu;

Go sekaseka gore a o ka thapiwa mo maamong a a batlang tshepo le boikanyo a gape a nang le go dira ka madi kgotsa ditšhelete;

Go sekaseka gore a o ka kgona go duela ditirelo tsa mefuta e e farologaneng;

Tshedimisetso ka ga dikoloto e thusa batseisasekoloto go sekaseka fa bareki ba ka kgona go duelela maikarabelo a bone a ditšhelete.

Tshedimisetso ka sekoloto e mosola mo bareking ba ba senang melato e mentsi thata mme gape ba na le hisetori e e siameng ya tefo. Tshedimisetso e e thusa bareki bao go bona sekoloto, gape e ba thibela go nna le melato e mentsintsi.

PAID

Ke ka bona jang khopi ya direkoto tsa me tsa sekoloto?

O ka kopa rekoto ya gago kwa dibirong tsa kerediti gangwe ka ngwaga kwa ntle ga tuelo epe, mme morago ka tefo e e sa feteng R20 rekoto nngwe le nngwe.

A ke tla itsisiwe pele tshedimisetso e romelwa kwa birong?

O na le malatsi a kgwebo a le 20 pele tshedimisetso e neelwa biro ya kerediti. Mo nakong e, o tshwanetse go itsise setheo se se adimisang ka madi kgotsa biro ya kerediti fa tshedimisetso eo e nepagetse.

Go baya maitsholo a moreki mo ditlhopheng tsa, 'motlolamolao', 'o reteletswe ke go duela', 'o bonya go duela', 'o siile', 'ga a kgone go tlhaelediwa',

Go akarediwa jaaka mongwe yo dikgato di tla tsewang kgalhanong nae, jaaka gore leina la gago le fetiseditswe pele gore madi a a kolotiwang a kgone go bonwa, gore go tserwe dikgato tsa semolao, kgotsa gore go phimotswe molato.

Ke ka netefatsa jang gore tshedimisetso e e tshotsweng ke dibiro tsa kerediti e nepagetse?

O ka netefatsa gore a tshedimisetso e e tshotsweng ke biro ya kerediti e nepagetse ka go sala morago dikgato tse di latelang:

- Ikgolaganye le biro ya kerediti;
- Netefatsa gore o tshotshe tshedimisetso ya gago e e nepagetseng, jaaka nomoro ya gago ya lekwaloitshupo (ID) le aterese ya gago;
- Biro e tla go romelela foromo gore o e latse;
- Tlatsa foromo mme o e romele ka fekese kwa birong;
- Biro ya kerediti e ka nna ya go lopa gore o duele tefo, ga e a tshwanela go feta R20.00;

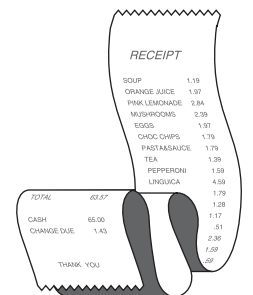
Itsise biro fa go na le tshedimisetso e e fosagetseng mo rekotong ya gago, kgotsa o ba kope go tlhalosa tshedimisetso e o sa e tlhaloganyeng.

A ke ka ganetsa tshedimisetso e e tshotsweng ke dibiro tsa kerediti fa ke sa dumalane le yone?

EE! Fa o sa dumalane le tshedimisetso e e tshotsweng ke biro ya kerediti, o ka ba tsibosa ka se mme wa kopa gore ba baakanye tshedimisetso. Fa ba gana go baakanya tshedimisetso e, o ka nongorega kwa go National Credit Regulator.

Ofisi ya Motsereganyi wa Tshedimisetso wa Kerediti (Credit Information Ombud)

Ofisi ya Motsereganyi wa Tshedimisetso ya Dikoloto, ke gore Credit Information Ombud, e rarabolola dingongorego tsa badirisi le bagwebi ba ba amiwang maswe ke tshedimisetso ya dikoloto.

NCR
National Credit Regulator

National Credit Regulator ke eng

National Credit Regulator e na le maikarabelo gape a go laola ditheo tse adimisanang ka madi mo Afrika Borwa. E na le maikarabelo a:

- go ruta badirisi;
- go dira dipatlisiso le go tlhagisa melawana;
- go thothomisa dingongorego;
- go netefatsa kobamelo ya Molao.

Gape e na le maikarabelo a go kwadisa le go laola ditheo tse di adimisanang ka madi, **dibiro tsa kerediti (credit bureaux)** le bagakolodi ba melato.

Kgotla ya Badirisi ya Bosetšhaba (National Consumer Tribunal)

Kgotla ya Badirisi ya Bosetšhaba (National Consumer Tribunal) e reetsa dikgetsi tsa tlolo Molao, e naya dikatlaholo tsa madi, e bile e siamisa ditshwanelo tsa badirisi. Badirisi le batseisasekoloto ba ka ikuela kwa Kgotleng eno kगतलhanong le tshwetso nngwe le nngwe e e tserweng ke National Credit Regulator (Molaola Kerediti wa Bosetšhaba).

Kgotla eno ke setheo se se farologaneng e bile e ikemetse ka nosi mo setheong sa National Credit Regulator kgotsa Molaola Kerediti wa Bosetšhaba. Kgotla eno e na le Monnasetilo le ditokololo tse dingwe di le 10 kgotsa go feta.

Biro ya kerediti e ka tshola tshedimosetso ka ga me lobaka lo lo kae?

Ditlhophha tsa Tshedimosetso ya Sekoloto sa Bareki	Paka ya tshetsetso
Dintlha le phelelo ya dingongorego tse di begilweng ke badirisi	Dikgwedi tse 18
Dipotso Palo ya dikopo tse di ka dirwang ka ga rekoto ya moreki, go akarediwa leina la setlamo kgotsa motho yo o kopileng rekoto ya moreki (le motho yo go ka tshaeletsanwang nae, fa a le teng)	Dingwaga tse pedi
Dintlha tsa ka fa go duelwang ka teng Tshedimosetso ya boammaaruri ka porofaele ya tuelo ya moreki. Se se akaretsa dintlha ka sekoloto se se filweng, dituelo tse di amogetsweng le gore a go ne go na le dituelo dipe tse di lefilweng thari	Dingwaga tse tlhano
Tshedimosetso e e bosula Kgaoganyo ka ditlhophha ya maitsholo a moreki e e ikaegileng mo dikakanyong tsa mmegi: E akaretsa go bewa mo ditlhopheng tse di jaaka, 'motlolamolao', 'o reteletswe ke go duela', 'o bonya go duela', 'o siile', ga a kgone go tshaelediwa'	Ngwaga o le mongwe
Dintlha ka ga gore modirisi o ne a thusiwa go tswa mo dikolotong (Debt restructuring)	Go fitlha go fiwa setifikeiti sa clearance
Dikatlaholo tsa kgotlatshekelo Katholo e e dirwang ke kgotlatshekelo mo kgetsing ya merero ya selegae fa gare ga batho kgotsa ditlamo (go akarediwa katlaholo e e dirwang fa motho a seyo).	Dingwaga tse 5 kgotsa go fitlha katlaholo (go akarediwa le e e dirwang le fa motho a seyo) e busediwa morago ke kgotlatshekelo kgotsa e tlogelwa ke setheo se se adimisanang ka madi go ya ka karolo ya 86 ya Molao wa Magistrate Court wa 32 wa 1944
Ditaolo tsa Tsamaiso kgotsa Administration Orders Taolo e e filweng ke kgotla tshkelo e mo go yona tsamaiso le thekiso ya dithoto tsa motho yo o palelwang ke go duela dikoloto, yo o sa kgoneng go duela melato ya gagwe e newang motho yo o tlhomilweng semolao go e tsamaisa go fitlha motho yoo a fetsa go duela dikoloto tsa gagwe.	Dingwaga tse some kgotsa go fitlha taolo e busediwa morago ke kgotlatshekelo.
Kgapelodithoto Go gapa dithoto ka semolao go fitlhela melato le dikoloto di duelwa kgotsa ditopotuelo tsotlhe di lefiwa.	Dingwaga tse some kgotsa go fitlha taolo ya tsosoloso (rehabilitation) e newa
Liquidations Go gapa ka semolao dithoto tsa motho yo o feletsweng ke madi e bile a palelwa ke go duela dikoloto (melato), le go di naya mongwe wa boraro (motlhokomedi) gore di tle di kgaoganwe ke batseisasekoloto.	Nako e e sa totobadiwang
Ditaolo tsa Tsosoloso kgotsa Rehabilitation Taolo e e fiwang ke kgotla tshkelo e e busetsang kemo ya madi kgotsa serodumo sa motho yo o neng a se na madi a go duela dikoloto (go mmusetse mo maemong a gagwe a pele).	Dingwaga tse tlhano

Ke ka bega ngongorego jang?

Re na le DIKGATO tse THARO tsa tharabololo ya dingongorego. Latela dikgato tse mme dingongorego tsa gago di tla arabiwa.

KGATO YA NTLHA

Ikgolaganye le Biro ya gago ya Kerediti (Melato):

Dibiro tsa kerediti di amogela tshedimosetso ya dikoloto go tswa mo batseisadikolotong. Ba tshola rekoto ya hesetori ya melato kgotsa dikoloto tsa gago mme ba ka go thusa go baakanya tshedimosetso e e sa nepagalang.

Fa ngongorego ya gago e ise e rarabololwe, e ya kwa kगतong ya bobedi.

KGATO YA BOBEDI

Ikgolaganye le Ofisi ya Credit Information Ombud

Ofisi ya Credit Information Ombud e ka kopa biro ya kerediti go itebaganya le ngongorego ya gago le go netefatsa gore ngongorego ya gago e arabilwe.

Fa o ise o kgotsofale, fetela kwa kगतong ya boraro.

KGATO YA BORARO

Ikgolaganye le NCR

NCR e laola dibiro tsa kerediti go akaretsa le ka fa di itsholang ka teng mo kgwebong ya tsona.

TransUnion ITC	
Call centre:	0861 482 482
Experian SA	
Call centre:	0861 105 665
Xpert Decisions Systems (XDS)	
Telephone:	011 645 9100
Micro Lenders Credit Bureau (Microlending)	
Call centre:	0861 287 328
Compuscan Information Technologies (Microlending)	
Call centre:	0861 514 131
Consumer Profile Bureau	
Telephone:	011 278 3800
KreditInform	
Call centre:	011 777 2700
LexisNexis Risk Management	
Call centre:	021 565 9700

Credit Information Ombuds	
Call centre:	0861 OMBUDS (0861 662 837)

National Credit Regulator (NCR)	
Toll share:	0860 627 627
Email:	0860 NCR NCR complaints@ncr.org.za

